

DÂRÜ'L-HİLÂFETİ'L-ALİYYE MEDRESESİ

tarihten umumi tarih, peygamberler ve halifeler tarihi ile muhtasar Osmanlı tarihi; hesap, tabiat ve fen bilimlerinden ma'lûmât-ı fenniyye, zirâiyye, hikmet ve kimya; maliyeden defter tutma usulü, ayrıca ma'lûmât-ı kânûniyye, hat ve hıfzıssıhha. 2. Tâli kısm-ı sâniye hadis, tefsir, kelâm, muhtasar felsefe ve mantık ile âdâb; fıkihtan muâmelât, ukûbat ve ferâiz ile usûl-i fıkıh; Arapça'dan mükâleme, kitâbet, belâgat ve vaz'; Türkçe'den edebiyat; tarihten umumi tarih ve Osmanlı tarihi, İslâm ve dinler tarihi, siyer-i nebî; riyâziyeden cebir, müsellesât, hey'et ve mihanik; tabiat ve fen bilimlerinden hikmet ve kimya, ayrıca hitabet ve mev'iza. 3. Âlî kısımda ise dinî tedrisat ağırlıklı olarak tefsir, hadis, fıkıh, usûl-i fıkıh, kelâm, hilâfiyat, Arap edebiyatı, felsefe, hukuk ve kavânin ile târîh-i ilm-i fıkıh.

Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin kuruluşunun ikinci yılında ders programında değişiklik yapıldı. Medresede de yabancı dil okutulması gerekli görülerek Almanca, Fransızca, İngilizce veya Rusça'dan birinin seçilmesi mecburiyeti getirildi. Yabancı dil öğretimi tâli sınıflara mahsus olup haftada ikişer saatler sekiz yıl devam ediyordu. Ayrıca her gün beden eğitimi yapılacaktı. Buna karşılık hitabet, mev'iza ve ma'lûmât-ı kânûniyye programdan çıkarılmış, bazı derslerin sınıfları ve haftalık ders saatlerinin de değişiklik yapılmıştı.

Âlî kısmı bitirenler veya dışarıdan bütün sınıfların imtihanlarını verenler arasından dinî ilimlerde ihtisas yapmak isteyenler için Medresetü'l-mütehassısın adıyla Sultan Selim Camii bünyesinde yüksek seviyede bir medrese de kuruldu.

Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi, medrese ıslahatında olumlu bir adım olmasına rağmen, kuruluş yılında Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesi bu medresenin eleman yetiştirmesi açısından bir talihsizlik oldu. Zira dört yıl süren savaş boyunca on altı yaşındaki gençlerin de cepheye gönderilmesi burada tahsil yapacak talebe bulmayı güçleştirdi ve dolayısıyla Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nden beklenen sonuç alınmadı. 1917'de ise Mûsâ Kâzım Efendi'nin şeyhülislâmlığı sırasında Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nde bir bakıma eski medrese sistemine dönüş yapıldı. Tâli kısımlara ibtidâ-i hâric ve ibtidâ-i dâhil, âlî kısma sahn, Medresetü'l-mütehassısın'e Medrese-i Süleymâniyye adları verilirken dört yıllık devreler üçe in-

dirildi. Süleymaniye ise üç yıla çıkarılıp tefsir, hadis, fıkıh, kelâm-hikmet-edebiyat olmak üzere dört kısma ayrıldı.

BİBLİYOGRAFYA :

Ders Vekâleti Medrese ve Müderris Defteri, İstanbul Müftülüğü Şer'i Siciller Arşivi (numarasız); *İlmîye Sahnâmesi*, İstanbul 1334, s. 642-668; Şehabettin Tekindağ, "Medrese Dönemi", *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul 1973, s. 3-54; *Türkiye Maarif Tarihi*, I, 118-136; Mübahat S. Kütükoğlu, "Dârü'l-Hilâfeti'l-aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri", *İTED*, VII/1-2 (1978), s. 1-212.

MÜBAHAT S. KÜTÜKOĞLU

DÂRÜ'L-KÜTÜBİ'L-MİSRİYYE

(دار الكتب المصرية)

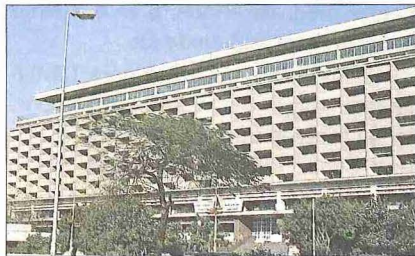
Ali Paşa Mübârek tarafından
1870 yılında Kahire'de kurulan
ve daha sonra Mısır millî kütüphanesi
halini alan kütüphane.

Başlangıçta el-Kütübhanetü'l-Hidiviyye (Hidiviyye Kütüphanesi) adıyla kurulmuş olup Hidiv II. Abbas zamanında (1892-1914) Dârü'l-kütübî'l-Hidiviyye adını aldı. Hüseyin Kâmil Paşa'nın 1914'te başa geçmesiyle Dârü'l-kütübî's-Sultâniyye diye anılmaya başlayan kütüphanenin adı Kral I. Fuâd (1917-1937) tarafından Dârü'l-kütübî'l-Misriyye olarak değiştirildi. Mısır millî kütüphanesi haline getirildiği 1963 yılında Mektebetü Mısır el-Kavmiyye ve 1971'den itibaren de el-İdâretü'l-âmmeli-dâri'l-kütüb adını alan kütüphane günümüzde, Vizâretü's-sekâfe ve'l-irşâdi'l-kavmî (Kültür ve Millî Eğitim Bakanlığı) bünyesinde kurulan el-Heyetü'l-Misriyyetü'l-âmmeli-lîl-kitâb (General Egyptian Book Organization) adlı müesseseye bağlı bir genel müdürlük olarak faaliyetine devam etmektedir.

Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Osmanlı Padışahı Sultan Abdülaziz'in 1863'te Mısır'ı ziyaretinden sonra onun işareti üze-

rine (C. Zeydan, II, 461), Evkaf Nâzırı Ali Paşa Mübârek'in teşebbüs ve gayreti, Mısır Hidivi İsmâil Paşa'nın yardımı ile kuruldu. Ali Paşa, Kahire'de vakıflara bağlı mescidlerde, okul ve devlet dairelerinde mevcut yazma Kur'an-ı Kerîm nüshaları ile bir kısmı kaybolmuş veya harap olmuş değerli yazma eserlerden elde kalanların toplanarak korunması için bir kütüphane tesisini teklif etti. Bunun üzerine Hidiv İsmâil Paşa 23 Mart 1870'te çıkardığı irâde-i seniyye ile halkın istifadesine sunulmak üzere 30.000 cilt kitabı barındıracak bir kütüphane kurulması için emir verdi. Ardından kendi parasıyla satın aldığı 3458 kitabı bu kütüphaneye hediye etti. 2473'ü Arapça, 650'si Türkçe ve 335'i Farsça olan bu koleksiyon daha sonra kardeşi Mustafa Fâzıl Paşa'nın desteğiyle zenginleştirildi. Başlangıçta kütüphaneye esas teşkil eden koleksiyonlar, sultanların ve diğer bazı kişilerin camilere vakfettikleri değerli eserlerle Manastırlı Hasan Paşa, Mustafa Fâzıl Paşa ve Şeyh eş-Şinkiti'ye ait kitaplardı. Kütüphane binası olarak ayrılmış olan Mustafa Fâzıl Paşa Sarayının bir katı yetmeyince kütüphane 1904 yılında Ahmed Mâhir Meydanı'ndaki (Bâbü'l-halk) yeni binasına taşınarak hizmete açıldı. Kütüphaneye gerek hediye ve satın alma, gerekse Mısır matbuat kanunu gereğince gönderilen kitap ve dergilere Muhammed Ali, Halil Ağa, Ahmed Tal'at, Ahmed Teymur, Ahmed Zeki, İbrâhim Hilmi, Kemâleddin Hüseyin, Yûsuf Kemal, Mustafa Fâzıl, Ahmed el-Hüseynî, Mahmûd el-Felekî, Ömer Mekrem, Ali Celâl Bek el-Hüseynî ve Ömer Tosun gibi ilim ve devlet adamlarının değerli koleksiyonları da ilâve edilmiştir. Kütüphane Firdevsî'nin *Şehnâme*'si, Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin *Meşnevî*'si ve Sa'dî'nin *Bostân*'ı gibi sanat değeri büyük tezhip ve minyatürlü yazmalar yanında "berdî" denilen Mısır papirüsü, Arap paraları, müzelik çeşitli süs eşyası ve bilhassa tezhipli Kur'an nüshaları ile Arap âlemindeki en zengin yazma ve matbu eserleri bünyesinde barındırmakta olup halen yaklaşık 5 milyon cilt kitabı ve 2000 okuyucuyu alabilecek genişlikte okuma salonlarına sahiptir. Buradaki en eski Arapça yazma, İmam Şâfiî'ye ait olup onun öğrencisi Rebî b. Süleyman el-Murâdî'nin nüshasından 265'te (878-79) istinsah edilen *er-Risâle* adlı eserdir. Papirüs üzerine yazılı en eski vesika ise Zilkade 87 (Ekim 706) tarihini taşımaktadır. Ayrıca kütüp-

Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'nin yeni binası - Bulak / Kahire

hanede koyun ve keçi derisinden elde edilen parşömen üzerine yazılmış on adet muahede ve akid metni mevcuttur. En eski gazete 1263 (1847) tarihli *el- Ve-kâ'î'u'l-Mısrıyye*, 5000 civarındaki Arap paralarından en eski tarihli olanı da 77 (696) yılında Halife Abdülmelik b. Mer-vân adına basılmış olan dinardır.

1946 yılında kütüphanenin müdürlüğüne getirilen Emîn Mürsî Kandil Bek'in gayreti, ilmî ve idarî sahalardaki dirayeti, Kral I. Fârûk'un da himayesiyle Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye büyük hamleler yaptı. Bunların başında bazı önemli eserlerin noksan ciltlerinin yayımlanması gelir. Tefsir ve bilhassa Arap edebiyatında kaynak eser niteliğindeki bazı kitapların kısa zamanda ve ilmî bir şekilde neşredilmesi gayesiyle Maarif Bakanı Tâhâ Hüseyin tarafından kütüphane bünyesinde çalışmak üzere birçok âlim görevlendirildi. İlk olarak Kurtubî'nin *el-Câmi' li-ah-kâmi'l-Kur'ân* adlı tefsiri, *Şerhu eş-â-ri'l-Hüzelıyyın*, *Şerhu Divânî Kâ'b b. Züheyr*, *en-Nücümü'z-zâhire*, *Nihâ-yetü'l-ereb*, *İnbâhü'r-ruvât*, *Kitâbü'l-Eğânî* vb. kitapların muhtelif ciltleri neşredildi. Daha sonra başka önemli eserler de yayımlanmıştır (bk. *el-Muktefâ*, s. 189). Bunun yanı sıra yine Emîn Mürsî Kandil Bek'in gayretiyle Kahire'nin kalabalık semtlerinde belli bir ihtiyaca cevap verecek şekilde sayısı yediye bulan ek kütüphaneler kurulmuştur. Bunlar ez-Zâhir, ez-Zeytûn, Hulvân, Şobra, el-Fen, Meberrâtü'l-melik Fuâd, el-Fârûkiyye kütüphaneleridir.

Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye'ye 1945'ten beri her yıl binlerce cilt kitap girmektedir. Ayrıca dünya kütüphanelerinde mevcut nâdir eserlerin ve papirüslerin mikrofilm, fotoğraf vb. usullerle birer nüshası temin edilmeye çalışılmaktadır. Değerli yazmalar için kataloglar hazırlanmaya başlanmıştır. Bu faaliyetlerin gerçekleşmesi için de kütüphaneye gelir sağlayan vakıflar kurulmuştur.

Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye dört ana bölümden oluşmaktadır. 1. Okuyucu Hizmetleri Bölümü. a) Kitapların muhafaza edildiği kısım. Asıl kütüphane bölümü olup burada Arapça ve yabancı dille yazılmış kaynak eserler bulunur. Bu bölüm, kitap ve süreli yayınlardan kütüphaneye gelen bütün matbu eserleri ihtiva eder ki bunlar kanun gereği kütüphaneye gönderilen basılı eserlerle mübadele, satın alma ve bağış yolları ile sağlanan yayınlardan oluşur. Kütüphanedeki Arapça kitapların sayısı 463.115,

yabancı dillerdekilerin ise 286.483 kadardır. b) Müracaat kitapları kısmı. Araştırmacı ve okuyucuların hizmetine sunulmak üzere Arapça ve diğer dillerde yazılmış bütün ilim dallarındaki kaynakları içeren eserler salonudur. Bu bölümün memurları, aslı kaynakları Dewey Onlu Tasnif Sistemi'ne göre tertip ve muhafaza görevini yapmaktadırlar. c) Özel koleksiyonlar kısmı. Çeşitli sanat dalları ile ilgili salon, müzik salonu ve görmeyenlerin okumasına mahsus özel salondan ibarettir. d) Süreli yayınlar kısmı. Arapça ve diğer dillerde yayımlanan periyodiklerle bir okuma salonundan oluşur. Arapça yayınların sayısı 3300, diğer dillerdeki periyodiklerin sayısı ise 2500 kadardır. e) Birleşmiş milletler neşriyatı kısmı. Mühendislik, tıp, endüstri, siyaset, ziraat, içtimaiyat ve iktisat gibi çeşitli alanlarda uzman araştırmacıları ilgilendiren bölümdür.

2. Yayın Değişimi (Mübadele) Bölümü. Kütüphanenin mübadele yoluyla zenginleştirilmesi için çalışan bu bölüm 1966 yılında kurulmuştur. Önceleri mübadele bağlantılarının sayısı azdı, ancak zamanla muhtelif kısımlara bağlı 500'e yakın mübadele organizasyonu gerçekleştirildi. Bunlar Amerika, Rusya, Avrupa, Asya, Afrika ve Avustralya ile mübadele kısımlarından meydana gelmektedir. Derleme kanunu gereğince ülkede basılan her türlü kitaptan ikişer nüsha, süreli yayınlardan ise üçer nüsha kütüphaneye gönderilmektedir. Kitap değişimi bu yayınların mükerrer nüshaları ile yapılmaktadır.

3. Teknik Hizmetler Bölümü. Bu birim sağlama, kataloglama ve yazmalar kısımlarını içine alır. Sağlama kısmı derleme (1954 tarihli derleme kanunu gereği yayınevleri tarafından kütüphaneye gönderilen eserler), hediye ve satın alma yolu ile gelen kitaplar, periyodiklere abone olma ve kayıt servisi gibi alt bölümlerden oluşur. Kataloglama bürosu dört kısma ayrılır: Arapça kataloglar bölümü, yabancı dillerdeki kataloglar bölümü, Şark katalogları bölümü ve bibliyografya bölümü. Yazmalar ve Mısır papirüsü kâğıtları bölümü çok değerli bir koleksiyona sahiptir. Kütüphanenin bugünkü mevcudu 57.469 Arapça, 2554 Farsça, 5154 Türkçe yazmaya ulaşmıştır. Ayrıca 6661 yazmanın filmi büyütülerek basılmıştır. Bunun yanında kütüphanede Arapça yazılmış 3000 adet papirüs ile deri üzerine yazılmış 5000 vesika ve değerli hat örneklerini ihtiva eden bir ko-

leksiyon bulunmaktadır. Orijinal nüshaların korunması için yazmaların filme alınması projesine göre bunların çoğunun mikrofilm çekimi tamamlanmıştır.

4. Kütüphanecilik Hizmetleri Bölümü. Bu kütüphane ile Kahire ve diğer bölgelerdeki umumî kütüphanelerin kontrol ve koordinasyonunda sorumludur. Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye müdürlüğüne önceleri yabancılar getirilmiş, ilk defa 1914 yılında Ahmed Lütfî es-Seyyid adında bir Mısırlı kütüphaneye müdür olmuştur.

Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye'yi düzenleyen tâlimatnâme ve kanunların en önemlileri, 1870 yılında çıkan emirle 1871'de çıkarılan kanundur. Ayrıca 1889 yılında rahatça gelişebilmesi için Hidiv Tevfik tarafından müstakil bir kurum haline getirilmiştir. 1911'de Hidiviyye Kütüphanesi'nin biri idarî, diğeri teknik olmak üzere iki yönden düzenlenmesi hakkında bir kanun yürürlüğe girmiştir. 1937'de de kütüphanenin yeniden düzenlenmesi için bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla bağlantılı olan tâlimatnâmelerin en önemlisi kütüphanenin 1938 tarihli iç tüzüğüdür. Ancak bu kanunun yine de yeterli olmadığı görülünce 1956 yılında yeni bir kanun yürürlüğe konmuştur.

Kuruluşundan bu yana kütüphanedeki çeşitli kitap ve bölümlerle ilgili kataloglar yayımlanmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: *Fihrisü'l-kütübi'l-mevcûde bi'l-Kütübânî'ti'l-Hidiviyye* (Kahire 1872-1873); *Zeylû'l-Kütübânî'ti'l-Hidiviyye* (Kahire 1875); *Fihristü'l-kütübi'l-'Arabıyyeti'l-mahfûza bi'l-Kütübânî'ti'l-Hidiviyye* (I-VII, Kahire 1883-1891); *Fihristü'l-kütübi'l-Türkiyye* (haz. Ali Hilmi ed-Dağüstânî, Kahire 1888); *Fihristü'l-kütübi'l-'Arabıyyeti'l-mevcûde bi'd-Dâr* (I-IX, Kahire 1924-1963); *Fihristü mektebeti Kavalâ* (I-IV, Kahire 1931); *Fihristü mektebeti Mekrem* (Kahire 1933); *Fihrisü'l-kütübi'l-Fârisiyye* (I-II, Kahire 1939); *Fihristü'l-Hizâneti't-Teymûriyye* (I-IV, Kahire 1947-1950); *el-Kütübü'lleti iktenetha'd-Dâr 1948* (Kahire 1949); *el-Kütübü'lleti iktenetha'd-Dâr 1949* (Kahire 1952); *Fihristü'l-mahtûât 1936-1955* (haz. Fuâd Seyyid, I-III, Kahire 1961-1963); *Fihrisü'd-devriyyâtı'l-'Arabıyyeti'lleti tektenihâ'd-Dâr* (Kahire 1963); *Fihrisü'l-mahtûâtı'l-Fârisiyyeti'lleti tektenihâ Dârü'l-kütüb hat-tâ 'âm 1963* (I-II, Kahire 1966); *Fihrisü'l-mahtûâtı'l-'ilmiyyeti'l-mahfûza bi-Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye* (I-II, haz. David A. King, Kahire 1981-1986); *Fihrisü'l-mahtûâtı't-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye*

DÂRÜ'L-KÜTÜBİ'L-MİSRİYYE

elleti iktenethâ Dârü'l-kütübi'l-ka-miyye münzü 'âm 1870 hattâ nihâyeti 1980 (Kahire 1987).

BİBLİYOGRAFYA :

C. Zeydan, *Târîh*, II, 461-463; Ph. Di Tirâzi, *Ĥazâ'inü'l-kütübi'l-'Arabiyye fi'l-ĥâfiqayn*, Beyrut 1947, I, 191-197; M. Zeki Ören — Kasım Çelik, *Mısır Millî Kütüphanesindeki Ocak-Şubat 1985 Kütüphanecilik Staj Raporu*, İSAM Ktp., nr. 15.505; Abdüllatif es-Süfi, *Lemeĥât min târîhi'l-kitâb ve'l-mektebât*, Dimaşk 1987, s. 320-325; İzzet Yâsîn Ebû Heybe, *el-Maĥtû-tâtü'l-'Arabiyye: fehârsühâ ve fihristühâ ft Cumĥuriyyeti Mısır* l-'Arabiyye, Kahire 1989, s. 231-251; "Dârü'l-Kütübi'l-Misriyye", *el-Muktefa*, II, Kahire 1951, s. 187-191; *el-Kâ-müsü'l-İslâmî*, II, 324-325; Ferid Vecdî, *DM*, VIII, 82-88; Kâzım Yaşar Koprıman, "Ali Paşa Mübârek", *DİA*, II, 434.

ALİ ES'AD ALİ RAHMI

DÂRÜ'L-KÜTÜBİ'Z-ZÂHİRİYYE

(دار الكتب الظاهرية)

Suriye'de
yazmalarıyla ünlü kütüphane.

1881'de Şam'da kurulan kütüphane, Memlûk Hükümdarı el-Melikü'z-Zâhir Baybars'ın (ö. 1277) Emeviyye Camii'nin kuzeybatısına yaptırdığı Zâhiriyye Medresesi'nde faaliyete geçtiği için bu adla tanınmıştır. Kuruluşundan itibaren el-Mektebetü'l-umûmiyye, Dârü'l-kütübi'l-Arabiyye, el-Mektebetü'l-ehliyyetü'z-Zâhiriyye gibi adlar alan kütüphaneye, Suriye'nin bağımsızlığını kazanmasından sonra 1947'de millî kütüphane olarak Dârü'l-kütübi'l-vataniyyetü'z-Zâhiriyye adı verilmiş ve bundan sonra kısaca Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye veya el-Mektebetü'z-Zâhiriyye şeklinde anılagelmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Tâhir el-Cezâirî ve Selîm el-Buhârî gibi ilim adamları, Şam'ın çeşitli dönemlerde yaşadığı istilâ ve el değiştirmelerde yağmalanan

medreselerindeki kıymetli kitaplardan geriye kalanların da gittikçe artan bir hızla Batı müze ve kütüphanelerine kar-şırılmasına engel olabilmek için devletin yardımını sağlamaya çalışıyorlardı. Bu çabalar, 1878'de Dimaşk vilâyetine vali olarak tayin edilen Midhat Paşa zamanında semeresini verdi. Midhat Paşa, eğitim ve öğretimin gelişmesi için yeni medreseler açmak üzere Şam âlimle-rinden teşekkül eden bir cemiyet kurdu (el-Cem'iyyetü'l-hayriyye). Padişah II. Abdülhamid'in fermanı üzerine, Şam'da o zamana kadar ayakta kalabilen Zâhiriyye, Ömeriyye, Abdullah Paşa el-Azm, Süleyman Paşa el-Azm, Molla Osman el-Kürdî, Hayyâtîn, Murâdiyye, Şümeysâ-tiyye, Yagüşüyye, Evkaf ve Beytülhîtabe medreselerinde mevcut kütüphaneler-den toplanan kitaplar, Seyyid Alâeddin Âbidîn'in başkan olarak görevlendirildi-ği bu cemiyet kanalıyla Zâhiriyye Medresesi'nin bünyesindeki Baybars'ın türbesine taşındı (1879). O tarihteki sayısı 1465 olan bu kitaplar için Tâhir el-Cezâirî'nin başkanlığında yürütölen çalış-malarla kataloglar hazırlandı ve böylece teşekkül eden kütüphane 1881'de el-Mektebetü'l-umûmiyye adıyla okuyucu-ya açıldı. Başlangıçta idarî bakımdan Evkaf Dairesi'ne bağılı olan kütüphane, Osmanlılar'ın çekilmesinden sonra Divânü'l-maârif'e bağlandı; daha sonra da bu ku-ruluşun el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî adıyla bir akademiye dönüştürölmesi üzeri-ne bu akademiye devredildi (1919). Bu tarihten sonra o güne kadar ilkokul ola-rak kullanılan medrese binası da kütüp-hanenin bünyesine dahil edildi ve kuru-mun geliştirilmesi, mevcut kitap sayısı-nın satın alma, bağış, mübâdele gibi yol-larla artırılması yönüne gidildi. İlk mü-dür Tâhir el-Cezâirî ile ondan sonra ge-lenlerin büyük çabaları ve Şam'da bulu-nan bazı âlimlerin şahsî kitaplarını kütüphaneye bağışlamaları sonucu, 1928 yılında 13.000 olan kitap sayısı 1980'de 100.000 matbu ve 15.000 yazma esere ulaştı. Bu rakama birçok Doğu ve Batı dillerindeki dergileri de ilâve etmek ge-rekir. Okuyucuya ve araştırmacıya büyük imkânlar sunan Zâhiriyye Kütüphanesi'nde mevcut en eski yazma eserler, 226 (841) tarihli *Mesâ'ilü Ahmed b. Ĥan-bel*, 255 (869) tarihli *Sünenü'n-Nesâ'i* ile 443 (1051) tarihli Süveyd b. Saîd ri-vayetiyle gelen *el-Muvaĥĥa*'dır. Kütüp-hanede ayrıca, el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî'nin üyelerinden Ahmed Teymur

Paşa'nın bağışladığı 482 adet altın, gü-müş ve bakır sikke ile bazı değerli yû-züklerden oluşan bir koleksiyon da bu-lunmakta ve türbe kısmında teşhir edil-mektedir.

el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî, Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'nin modern usullerle düzenlenmesi ve eserlerin yeniden ka-taloglanması için kütüphanecilik tahsil etmek üzere Avrupa'ya elemanlar gön-derdi. Bunlardan Yûsuf el-Uş 1935'te müdür olunca kütüphanenin düzeninde önemli değişikliklere giderek iki okuma salonu yaptırdı ve birini genel okuyucu-larla öğrencilere, diğerini ise "telif salo-nu" adıyla müellif ve araştırmacılara tah-sis etti. Bu arada eser isimlerine, müel-lif isimlerine ve konulara göre tertip-lenmiş ayrıntılı kataloglarla "Tasnîfü'l-ulûm ve'l-maârifü'l-Arabiyye" adıyla İslâmî Arabî ilimlerin tasnifine dair bir mü-racaat kitabı hazırlatarak okuyucuların hizmetine sundu. Kataloglar hazırlanır-ken kitapların konuları on sekiz ana ve elli üç tâli gruba ayrıldı; meselâ Kur'ân-ı Kerîm ana grubuna mushaflar, kıraat kitapları, tefsir mukaddimeleri gibi tâli gruplar dahil edildi. Kitaplar raflara di-zilirken de yerden tasarruf imkânı sağ-layan ebatlara göre yerleştirme sistemi benimsendi ve her kitaba bir rumuzla bir numara verilip kartlarına işlendi.

Bugün Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'deki bütün yazmalar, nâdir eserler ve mü-kerrer kitaplarla Suriye'de basılmış olan-lar, 1984'te kurulan Suriye millî kütüp-hanesi Mektebetü'l-Esedi'l-vataniyye'ye nakledilmiş durumdadır. Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de kalan kitapların sa-yısı 70.000 civarındadır. Şehrin merkezi olan Emevîler Meydanı'ndaki büyük bir binaya yerleşen ve Suriye hükümetinin birçok yönden desteğiyle kurulan mo-dern tesisleriyle okuyucuya ve araştı-rmacıya hizmet bakımından en yüksek seviyeye çıkmayı hedefleyen Mektebe-tü'l-Esedi'l-vataniyye tamamen Zâhiriyye Kütüphanesi'nin koleksiyonlarına, özel-likle Arapça eserlere dayanmaktadır. Yı-pıranan nâdir kitapların hepsi onarılmış, ayrıca yazma eserlerin tamamı burada mikrofilme çekilmiştir. Bu arada bazı yabancı dillerdeki kitaplar da Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'den buraya taşınmıştır. Bunlardan başka Mektebetü'l-Esedi'l-vataniyye, millî kütüphane olmasından ötürü ticaret amacını taşısın veya taşı-masın Suriye'de basılan her monografi-den beş nüsha ve her kitap serisinden yirmi nüsha edinmekte, ayrıca resmî neş-

Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye - Şam / Suriye

